

DR. OLIMP N. CĂCIULĂ

Euharistia ca jertfă

Traducere și prefață de
pr. prof. Ioan Ică sr

DEISIS

Sibiu 2016

SPITTA, F., „Die urchristlichen Traditionen über Ursprung und Sinn des Abendmahls”, în *Zur Geschichte und Literatur des Urchristentums*, Göttingen, 1893.

STADE, D.B., *Biblische Theologie des Alten Testaments*, Tübingen, 1905.

Id., „Sacrifice”, *The Encyclopaedia Britannica*, London, 1929, vol. XIX.

TIXERONT, J., *Histoire des dogmes dans l'antiquité chrétienne*, t. I-III, 1912-1915; 9ème éd., Paris, 1924.

Id., *Précis de patrologie*, 3ème éd., Paris, 1927.

TOUTAIN, J., „Sacrifice”, *La grande Encyclopédie* (31 vol., 1885-1902), t. XXIX.

Id., „Religio”, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, t. IV², 831-837.

WELLHAUSEN, J., *Geschichte des Israels*, 2. Aufl., Berlin, 1878.

Cuprins

Olimp Căciulă și remarcabila generație teologică a României Mari (pr. prof. Ioan Ică sr)	5
*	
Cuvânt-înainte	31
Introducere. PROBLEMA EUHARISTIEI CA JERTFĂ	33
Partea I	
DESPRE JERTFĂ ÎN GENERAL	
I. RELIGIE ȘI JERTFĂ	45
II. ORIGINEA JERTFEI	63
1. Teoria oferirii de daruri din interes	65
2. Teoria oferirii sacrificiului ca hrănire a divinității	67
3. Teoria provenienței sacrificiului din noțiunea de totem	70
4. Teoria lui Loisy: originea sacrificiului trebuie căutată în înclinarea omului primitiv spre magie	75
5. Unde anume trebuie căutată adevărata origine a sacrificiului	81
III. FIINȚA JERTFEI	93
1. Ființa jertfei în oferirea unui lucru	95
2. Ființa jertfei în schimbarea lucrului oferit (prin distrugere, junghiere, ardere)	101

IV. SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA JERTFELOR IUDAICE 109

Partea a II-a

DESPRE JERTFA EUHARISTICĂ ÎN SPECIAL

V. ÎNVĂȚĂTURA BISERICII ORTODOXE DESPRE JERTFA EUHARISTICĂ — ACCEPTAREA EUHARISTIEI CA JERTFĂ 123

VI. ÎNVĂȚĂTURA BISERICII PROTESTANTE DESPRE JERTFA EUHARISTICĂ — NEGAREA EUHARISTIEI CA JERTFĂ 135

Demonstrație istorică a adevărului Euharistiei ca jertfă 141

VII. JERTFA EUHARISTICĂ ÎN TRADIȚIA PRIMELOR TREI SECOLE ALE BISERICII 143

1. Ciprian 144

2. Tertulian 157

3. Ipolit 164

4. *Constituțiile Sfinților Apostoli* 171

5. Origen 178

6. Clement Alexandrinul 190

7. Irineu 194

8. Iustin Martirul 203

Părinții apostolici 224

9. Ignatie 225

10. Barnaba 234

11. Clement Romanul 236

12. *Didahia celor Doisprezece Apostoli* 239

VIII. JERTFA EUHARISTICĂ POTRIVIT SFINTEI SCRIPTURI 249

A. *Jertfa euharistică în Vechiul Testament* 249

1. Jertfa prefigurativă a lui Melchisedec 250

2. Profeția lui Maleahi 252

B. *Jertfa euharistică în Noul Testament* 254

1. Potrivit sfântului evanghelist Luca 257

a. *Evangelhia după Luca* 257

b. *Faptele Apostolilor* 267

2. Potrivit sfântului apostol Pavel 271

a. *Epistola 1 către Corinteni* 272

b. *Epistola către Evrei* 291

3. Potrivit evangheliștilor Matei și Marcu 297

4. Potrivit evanghelistului Ioan 302

C. *Instituirea jertfei euharistice și critica raționalistă* .. 311

1. Euharistia ca simplă parabolă 314

2. Euharistia ca simplă învățătură eshatologică ... 316

D. *Religiile de mistere ale Antichității și jertfa euharistică* 317

1. Misterele eleusine 320

2. Cultul zeiței Isis 321

3. Cultul Cybelei 322

4. Misterele orfice 325

5. Cultul lui Mithra 327

IX. FIINȚA EUHARISTIEI CA JERTFĂ 333

Expunerea diferitelor teorii cu privire la ființa Euharistiei ca jertfă 334

A. *Teologii romano-catolici și problema ființei Euharistiei ca jertfă* 336

A1. *În jurul ideii de schimbare* 339

1. Ființa Euharistiei ca jertfă în schimbarea reală . 339

a. Ființa Euharistiei ca jertfă în schimbarea reală a elementelor pâinii și vinului 339

b. Ființa Euharistiei ca jertfă în schimbarea reală a lui Iisus Hristos 342

2. Ființa Euharistiei ca jertfă în schimbarea mistică 345

Insuficiența ideii de schimbare pentru explicarea Euharistiei ca jertfă	348
A2. În jurul ideii de oferire	350
1. Ființa Euharistiei ca jertfă în oferirea lui Hristos de către El Însuși	353
2. Ființa Euharistiei ca jertfă în oferirea lui Hristos de către Biserică	356
Avantaje și deficiențe ale ideii de oferire aplicată jertfei euharistice	359
B. Teologii ortodocși și problema ființei Euharistiei ca jertfă	361
1. Macarie Bulgakov	363
2. Alexiu Comoroșan	366
3. Nikolaos Damalas	368
4. Christos Andrutsos	369
5. Konstantinos Dyovuniotis	372
6. Ioan Mihălcescu	375
C. Mărturiile diferitor Părinți și scriitori bisericești de după veacul al IV-lea despre ființa Euharistiei ca jertfă ...	378
Sfântul Ioan Hrisostom	381
D. Schița unei teorii corecte despre ființa Euharistiei ca jertfă	387
Bibliografie	403

Editura și Librăria DEISIS
str. Timotei Popovici, nr. 21, 550164 Sibiu
tel./fax 0269-214272
www.edituradeisis.ro

Difuzare: SC SUPERGRAPH SRL
str. Ion Minulescu, nr. 36
031216 București, sector 3
tel. 021-3206119, fax 021-3191084

Partea I
Despre jertfa în general

Dintre multele și marile probleme care se impun celui ce vrea să se apropie întrucâtva de enigmele insondabile ale existenței umane și să pătrundă oarecum în culisele vieții spirituale ale umanității în general, una din cele mai importante, atât prin însemnătatea ei, cât mai ales din cauza adâncului mister care o înconjoară, e desigur cea a *sacrificiului* sau *jertfei*. În comparație cu alte mari mistere, acesta e *misterul prin excelență*. Într-adevăr, ce fel de acțiune este aceasta, al cărei rost e atât de important, atât în viața privată, cât și în cea publică, a tuturor oamenilor fără deosebire și care acoperă de sânge orice pagină a istoriei lumii antice și a popoarelor arhaice până astăzi? Recunoscut drept act esențial al cultului adus lui Dumnezeu, sacrificiul sau jertfa este și manifestarea cea mai deplină a sentimentelor religioase ale umanității și, cercetând lucrurile cu atenție, este poate *unicul act* prin care s-a manifestat în istorie acea inexprimabilă dorință de curățire, iertare și împăcare cu Dumnezeu, pe care a simțit-o neîncetat fiecare om, acea arzătoare năzuință după mântuire. De când este posibilă cercetarea istorică riguroasă a faptelor omenești sacrificiul e prezent în viața religioasă a umanității ca un punct central și totodată un *mijloc real de contact al omului cu divinitatea*, de aceea și relația sa cu religia în general este dintre cele mai strânse. *Dumnezeu, omul și sacrificiul*, iată cele trei elemente esențiale inseparabile ale oricărei religii, oricât de primitivă ar fi ea.

Și dacă ne este îngăduit să ne servim de o imagine, am putea spune pe bună dreptate că pe cerul întunecat al vieții

spirituale, adică al vieții religioase a omenirii, sacrificiul a apărut ca o stea strălucitoare unică, însuflând popoarelor încredere și speranță, concentrând în el cele mai înalte dorințe ale lor și proiectând razele ei scânteietoare departe în istorie, pe colina *Golgotei*, unde avea să se realizeze pentru totdeauna împăcarea omului cu Dumnezeu prin jertfa de bunăvoie a Însuși Fiului lui Dumnezeu și Mântuitorului lumii, Domnul Iisus Hristos. Spre această colină s-au îndreptat inconștient popoarele și după lumina acelei stele au pornit magii bunelor nădejdi în căutarea prea doritei persoane care să-i poată împăca cu Dumnezeu. Din nefericire însă, câte popoare nu s-au stins chinuite de suferință pe cărările lungi ale istoriei și, iarăși, câte popoare nu s-au rătăcit pe potecile cele mai povârnite, îndepărtându-se tot mai mult de calea cea adevărată, cine poate și până când?

Chiar dacă între jertfele păgâne și jertfa Crucii nu poate exista nici o asemănare, totuși *relația lor reciprocă* e atât de sensibilă și se impune atât de mult, încât e cu neputință să nu fie cercetate împreună. Fiindcă numai jertfa Crucii poate arunca o *lumină* lămuritoare asupra numărului apăsător de jertfe păgâne ajutându-ne să le dăm adevăratul sens și semnificația cuvenită și, iarăși, numai jertfele păgâne ne ajută în înțelegerea deplină a *necesității, adevărului, valorii reale și înaltei măreții* a jertfei Crucii. Întrucât jertfa Bisericii creștine, jertfa euharistică, nu este altceva decât *jertfa de pe Cruce a Domnului nostru Iisus Hristos pusă în act de Biserică pentru comunicarea reală în prezent a roadelor ei oricui vrea să se împărtășească de ele*, este evident că și în cercetarea ei se impune aceeași metodă.

Care este însă sensul sacrificiului în general și care e relația lui cu religia în general, care este originea și ființa sa, iată chestiunile care ne vor preocupa în cele ce urmează. Dat fiind însă că înțelegerea jertfei creștine nu se poate obține pe deplin dacă nu se au în vedere jertfele iudaice, de aceea o scurtă privire asupra jertfelor iudaice va completa această primă parte dedicată cercetării jertfei în general.

I Religie și jertfă

E suficient să arunce cineva, fie și în treacăt, o privire sinceră asupra istoriei umanității ca să se convingă că faptul cel mai important, care se întâlnește aici neîncetat, preocupând mintea tuturor oamenilor, de pe orice nivel intelectual, de la popoarele aborigene până la cele mai progresate și civilizate, nu este nicidecum mulțimea cerințelor vieții cotidiene, nici grija zilei de mâine, ci, din contră, *acel complex de sentimente nedefinite și dorințe intime, care pune individul în legătură cu supra-sensibilul, cu supranaturalul, cu divinul*. Într-adevăr, nimic nu-i mai momentan decât necazurile, nimic mai trecător decât războaiele și, iarăși, nimic mai provizoriu decât nenorocirile vieții; dar în toate împrejurările vieții, în necaz, ca și în bucurie, în nenorocire, ca și în fericire, în război, ca și în pace, și mai ales în pace, sufletul omului a fost atras neconștient de ceva ce depășește limitele sensibilului, iar atenția lui s-a concentrat insistent în jurul jertfelnicului/altarului, prin care a încercat întotdeauna să ajungă la acea atât de dorită comuniune cu supranaturalul și al cărui rost în istorie de altfel e acela de a fi *cel mai important factor și regulator* al vieții spirituale a tuturor oamenilor fără deosebire.¹

¹ Semnificația jertfelnicului/altarului în viața socială a popoarelor antice a fost accentuată în repetate rânduri; este admirabil expusă în importanta carte a lui FUSTEL DE COULANGE [1830-1889], *La cité antique* (1864; 28e éd., Paris, 1924). Demne de remarcat sunt și cuvintele lui

Nu există popor la care să nu se fi cunoscut vreodată credința în suprasensibil, cum nu există om la care dorința după acest suprasensibil să nu fi depășit limitele naturalului. De aceea de la eschimoșii de la polul nord și până la negrii din Africa de Sud, de la aborigenii din Australia până la pieile roșii din America de Nord și din cele mai îndepărtate timpuri preistorice supuse procedurilor cercetării științifice până la epoca contemporană, în budism, ca și în islamism, în iudaism, ca și în creștinism, și încă mai mult în creștinism, setea după infinit și dorința după divin a indivizilor adunați în jurul altarului scot din sufletul omenesc accentele cele mai delicate, rugăciunile cele mai mărețe și cele mai impresionante imne de laudă către Cel care *prin natură sau revelație* îi este mai mult sau mai puțin cunoscut.

Prin urmare, existența unei ființe infinite, independent de dispozițiile personale și capacitatea instabilă a oamenilor de a-i înțelege lucrările, împreună cu întreaga ei insondabilă profunzime, spre care omul e purtat în chip natural și în a cărei certitudine înaintea *în chip inductiv și inconștient*, impulsivat de măreția naturii și a legii morale gravată în sufletul său, pe de o parte, și sufletul omenesc finit, dar liber, entuziasmat și foarte sensibil, pe de altă parte, iată limitele largi în care se cuprinde și, mai ales, în care poate fi sesizat *faptul religios* în toată splendoarea lui și, totodată, premisele care trebuie avute în vedere atunci când e vorba de o definire sau luare în considerare a religiei.

Faptul religios fiind astfel și acestea fiind limitele în care îl putem cuprinde, reiese că și religia trebuie considerată *în general și în mod nedefinit*, dacă vrem să accentuăm esențialul ei, evitând orice falsă interpretare. Pentru că orice definire

A. NIKOLAOU, care se exprimă astfel: „Piatra de temelie a oricărei societăți a fost jertfelnicul/altarul și când această piatră s-a răsturnat, întreaga societate s-a năruit” (*Philosophikē Meletē peri christianismou*, trad. gr. P. Brăila-Armeni și A. Mavromatos, vol. I, ed. 2, Kerkyra, 1864, p. 100).

precisă a religiei are dezavantajul de a fi a unei religii sau a alteia, din ale cărei limite nu poate ieși ca să se aplice majorității celorlalte religii. Definiția generală a religiei este cu puțință și aceasta nu poate fi decât *un complex indisociabil de relații ale omului cu ceva ce depășește limitele naturalului*. Această definiție cuprinde cele două premise amintite mai sus ca două realități stabile, dintre care una e legată de cealaltă printr-o relație continuă și neîncetată.²

Având în vedere mobilul rezultat din această relație, mobil care, pe de o parte, îl împinge pe om spre subiectul gândurilor, sentimentelor și dorințelor lui, iar, pe de altă parte, desfășoară în sufletul său o întreagă viață spirituală manifestată prin cereri, rugăciuni, laude și ispășiri, având în vedere toate acestea putem spune pe drept cuvânt că încă de la început religia a acoperit pământul cu un strat dens de viață spirituală și materială. Acest fapt i-a atras puțin pe gânditorii antici³, interesându-i încă și mai puțin pe geografi, atrăgând privirile filozofilor, cercetătorilor religiilor și sociologilor, devenind obiectul unor cercetări metodice și savante abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

² Există multe definiții ale religiei, iar baza aproape a tuturor e accepiunea etimologică a cuvântului latinesc „*religio*”. Din nefericire însă, etimologia cuvântului „*religio*” este foarte controversată, și asta încă din Antichitate, astfel CICERO (*De natura deorum* II, 28, 72) o deriva din „*relegere*” și afirma că „*religio*” înseamnă teama de zei, pe când LACTANȚIU (*Divinae Institutiones* IV, 28) și AUGUSTIN (*Retractationes* I, 13) au derivat-o din „*religare*”, declarând că înseamnă legătura omului cu Dumnezeu. Cf. J. TOUTAIN, „*Religio*”, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, t. IV², Paris, 1908, p. 831 ș.u.

³ Autorii greco-romani clasici s-au ocupat doar indirect și superficial cu credințele religioase ale contemporanilor lor. De aceea chiar atunci când îi vedem ocupându-se cu astfel de chestiuni trebuie să ne dăm seama că nu vorbesc nicidecum ca filozofi, ci doar ca simpli martori ai convingerilor lor. Cf. EM. BOUTROUX [1845–1921], *Science et religion*, Paris, 1925, p. 6 și P. VENTURA DE RAULICA [1792–1861], *La raison philosophique et la raison catholique*, 2e éd., Paris, 1852, p. 21.